

ФАНТОМНИЙ БІЛЬ УКРАЇНИ

Тринадцять років відділяють нас від того лиховісного весняного дня - 26 квітня 1986 року.

Вибух о 1 годині 23 хв. 48 сек. на четвертому енергоблоці ЧАЕС увійшов в історію як символ біди і людського героїзму. Вселенська трагедія обернулася 30-км зоною відчуження - фантомним болем України, що поступово поглинає нові і нові населені пункти, покаліченими долями тисяч людей, передчасними смертями і невиліковними хворобами ліквідаторів і тих, хто живе і працює на забруднених територіях.

Довідка: за кілька днів після катастрофи 91,2 тис. мешканців 76-ти населених пунктів мальовничого куточка Українського Полісся були евакуйовані з 30-кілометрової зони.

Сьогодні територія зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення займає площу понад 2400 квадратних кілометрів. За розмірами це майже половина Чернівецької області. Відчужений чорнобильський регіон опікується Адміністрацією зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення, де проводять-

ся роботи з мінімізації наслідків аварії і здійснюються заходи щодо реабілітації цих земель.

Зараз тут працюють майже 12 тис. осіб, із них на 12 підприємствах, підпорядкованих Міністерству України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи - 4,6 тис., на ЧАЕС - 6,2 тис., з них 756 осіб працюють на об'єкті "Укриття". Ці підприємства, а також організації, що включають інфраструктуру і надають необхідні послуги, здійснюють виробничо-господарську діяльність у зоні відчуження. Зокрема, - радіоекологічний моніторинг стану навколишнього середовища, який спрямовано на забезпечення радіаційної безпеки, проведення дезактиваційних робіт, ліквідацію несанкціонованих звалищ РАВ та їх захоронення тощо.

Здійсненням моніторингу довілля, контролем за розповсюдженням радіонуклідів та інших забруднюючих речовин, які являють собою певну екологічну небезпеку, радіаційного захисту персоналу займаються спеціалісти ДП "РАДЕК".

(Закінчення на стор.3)

ФАНТОМНИЙ ВІЛЬ УКРАЇНИ

(Закінчення.)

Початок на стор.1)

Довідка: з 1988 року введено в експлуатацію автоматизовану систему контролю радіаційного стану зони відчуження (АСКРС). Постійно відслідковуються викиди ЧАЕС в атмосферу, а також потужність дози на промайданчику атомної електростанції на території зони в 32 пунктах.

Проте говорити нині про поліпшення радіоекологічного стану ураженої землі, про її безпеку для людей і навколишнього середовища не доводиться. Значна частина радіоактивних речовин (близько 0,22 млн. Кі), викинутих за межі енергоблока, локалізована в пунктах захоронення радіоактивних відходів (ПЗРВ) і пунктах тимчасової локалізації (ПТЛРВ). Приблизно така ж кількість радіонуклідів (0,21 млн. Кі) осіла на території зони відчуження. Найбільше радіонуклідів у лісі, який в момент аварії став концентратом радіоактивного пилу. Територія із щільністю забруднення радіоцезієм понад 15 Кі/км², радіостронцієм - понад 3 Кі/км², плутонієм - понад 0,1 Кі/км² складає близько 1800 км². Міграція радіонуклідів у підземні води найбільш інтенсивно відбувається у районах розміщення тимчасових «могиликів».

Основні функції у зоні відчуження щодо поводження з радіоактивними відходами і дезактивації виконує ДСП «Комплекс». Працівниками підприємства знеражено більше 30 тис. га території, зібрано і захоронено в сховищах «Підлісний», «Буряківка», «Комплексний» РАВ обсягом 600 тис. м³ (активність близько 5x10¹⁵ Бк).

Головним завданням Державної програми поводження з РАВ є створення єдиного в Україні і найбільшого в Європі Центру переробки та захоронення РАВ. З цієї метою вже розпочато будівництво першої черги комплексу «Вектор», що передбачає захоронення РАВ обсягом понад 500000 кубічних метрів. Цю роботу виконує ДП «Техноцентр».

Потенційну небезпеку для України, що обумовлена географічним розташуванням зони у басейні головної ріки держави - Дніпра - становить вода, що найбільш вразлива до забруднення. Саме водним шляхом потрапляють до інших територій 85-90% радіонуклідів, котрі «вимиваються» з території зони відчуження. Водоохоронними заходами займається спеціалізоване підприємство «Чорнобильводексплуатація». Зараз його працівника-

ми обслуговуються 50 водоохоронних споруд, 80,9 км каналів, 18,2 км протиповеневих дамб і 54 шлюзи у Поліському районі.

Щоб запобігти інтенсивному виносу радіонуклідів, на лівому березі Прип'яті споруджено захисну дамбу довжиною 11 км і побудовано польдерну насосну станцію. Ефективність цих та інших водоохоронних заходів - зниження в 2-3 рази виносу радіонуклідів за межі зони відчуження. Передбачається будівництво подібної дамби на правому березі Прип'яті. Суттєву допомогу в цій справі може надати ООН, спеціалісти якої зараз розглядають проектну документацію, підготовлену українськими фахівцями.

Великим випробуванням для всіх підрозділів зони стала цьогорічна весняна повінь. Подібного паводку не спостерігалось з 1979 року. Мобільні, цілодобові дії експлуатаційників, працівників інших підприємств і організацій звели до мінімуму винесення радіонуклідів із зони відчуження. Завдяки метрострою нарощуванню гребеня правої дамби заблоковано «залповий» злив радіонуклідів у р. Прип'ять.

Один із найдосконаліших засобів у боротьбі з винесенням нуклідів повітряним шляхом є ліс. Після аварії, в результаті всихання дерев від підтоплення, вітровалів та буреломів, лісових пожеж, припинення санітарних та лісозахисних заходів, зменшилась лісистість зони відчуження на 20%. Ці причини обумовили створення ДП «Чорнобильліс».

За більш як шість років роботи підприємства не допущено жодної верхової пожежі, значно зменшилась площа лісових низових пожеж, проведено лісовідновлення - понад 2 тис. га. Отримані останнім часом дані свідчать, що внесок у сумарний потік техногенного перенесення радіонуклідів за межі зони - невеликий, а ось риби і промислові водоплавні птахи спроможні зробити істотний «внесок» у формування за її межами індивідуальної дози опромінення людей.

У листопаді 1986 року над зруйнованим реактором було споруджено об'єкт «Укриття» («саркофаг»). За максимальними оцінками там знаходиться приблизно 180 т ядерного палива із сумарною активністю близько 20 млн. Кі, а ще велика кількість радіоактивних матеріалів із залишків активної зони зруйнованого реактора, графіту, забруднених металевих та будівельних конструкцій енергоблока.

На об'єкті «Укриття» проводяться наукові, дослідно-конструкторські та дослідно-технологічні роботи, спрямовані на перетворення його в екологічно безпечну систему. Для їх виконання створений Міжгалузевий науково-тех-

Протипаводкові роботи на р. Прип'ять.

нічний центр (МНТЦ «Укриття»).

У складі Міжнародного Консорціуму спеціалісти МНТЦ «Укриття» розгорнули роботи з пакету «А» міжнародного проекту SIP, активно працюють у рамках франко-німецької ініціативи Ліверморської лабораторії (США) щодо створення і випробування дистанційно керованих агрегатів для розвідки в умовах високих рівнів радіації об'єкта «Укриття».

У 1986 році у Чорнобильській зоні були розпочаті науково-дослідні різнопланові роботи. Сьогодні на полігонах ураженої території працюють головним чином вітчизняні наукові заклади. Зокрема, у 1990 році організовано Чорнобильський державний науково-технічний центр міжнародних досліджень, діяльність якого зараз забезпечує МНС України.

Довідка: протягом 1992-1998 років наукові інститути брали участь у виконанні ряду проектів Комісії Європейського співтовариства, проводили спільні дослідження із спеціалістами Японського інституту атомної енергії (з питання радіоекології навколишнього середовища), Саванна-Ріверської екологічної лабораторії США (в області генетичних наслідків Чорнобильської катастрофи).

Вчені у зоні відчуження використовують десятки стаціонарних дослідницьких дільниць. Серед них - унікальне, яке не має аналогів у світі, атестоване як національне надбання України - стадо великої рогатої худоби, засновники якої пережили аварію, перебуваючи за 4-5 кілометрів від розбуханого реактора. Дані спеціалістів свідчать про комплекс змін як на рівні клітини, так і організму тварин, які тривалий час перебувають у зоні.

У 1992 році було створено спеціальне дослідне господарство для більш детального вивчення процесів надходження нуклідів в сільськогосподарську продукцію. В рослинництві, як показують результати досліджень, опромінення чистої продукції лімітується високою вмістом стронцію-90. Але використання рослинної продукції для

відгодівлі худоби м'ясного напрямку цілком можливе. З 1999 року планується пріоритетний розвиток системного підрозділу для еколого-економічної реабілітації з метою апробації різних технологій у напіввиробничих умовах. Так, у зв'язку з виведенням із експлуатації вахтового селища Зелений Мис на звільненій території зараз здійснюється рекультивация 12,2 га землі для сільськогосподарського використання. Цими роботами та утриманням всієї енергетичної, житлово-комунальної, автотранспортної структури зони відчуження займається ДП «Чорнобильсервіс», створене півтора року тому.

Це найбільше підприємство зони відчуження що включає такі виробничі структури: енергетичний виробничий комплекс, виробництво зв'язку і телекомунікацій, автотранспортне виробництво, комплекс громадського харчування і торгівлі, житлово-комунальне господарство, комплекс матеріально-технічного постачання. Підприємство надає також певну кількість послуг 610 «самоселам» - поверненням у зону відчуження. Основний тягар їх проблем взяла на себе Іванківська райдержадміністрація, яка спільно з Адміністрацією зони відчуження організовує торговельно і медичне обслуговування, пенсійне забезпечення, радіометричне обстеження, надає інша допомога. Здебільшого, «самосели» - люди похилого віку і не всі вони бажають повертатися у нові поселення.

Виробничими програмами підприємств МНС у зоні відчуження на 1999 рік передбачено збільшення обсягів головних робіт, спрямованих на забезпечення необхідного рівня радіаційної безпеки населення України, навколишнього середовища.

Володимир ХОЛОША,
заступник міністра
МНС України -
начальник
Адміністрації зони
відчуження
і зони безумовного
(обов'язкового)
відселення.